

Erasmus din Rotterdam

Titanismul este indeobste asociat cu vigoarea manifestata prin infaptuiri de amploare si forta putin obisnuita,de mare efect,pe titanii inchipuim ca luptatori purtati de o irezistibila energie,impresionanti in toate,indrazneti in ganduri si in actiuni,gata sa intrevada sis a paseasca pe cai neumblate,sa biruie nencrederea rutinara,sa se bacure de admiratia lumii sau sa o impuna.Titanii sunt totuna cu fortele exceptionale;siguri de ei isi poarta irezistibil chemarea si capacitatea de infaptuire,iradiaza ca Michelangelo,sunt frumosi ca Rafael,mareti ca Leonardo da Vinci,siguri de ei,hotarati sa/si materializeze planurile,cum este Columb,prolifici ca Titian sau Lope de Vega,pururi inspirati ca Shakespeare.Si totusi,printre titani,printre personalitatile de funte ale unei perioade de admirabila afirmare a capacitatii umane,epoca avand ambitia si satisfactia de a se vedea I eroi de dimensiuni putin obisnuite,unii si/au impus titanismul intr/un alt mod.Caci de Renasterii ii sunt proprii opera reprezentand capacitatea de geniu a unor oameni de stiinta de a patrunde cu gandirea lor taine cosmice si/a spalbera neputinta statornicite in dogme sau forta unor artisti de/a regandi lumea in opere grandioase,de/a imbogati tezaurul de frumos al omenirii prin creatii nemuritoare,proprii ii sunt si contributiile rezultand dintr/o suma printr/o activitate de valorificare,emitere si difuzare de idei care au actionat in vreme,devenind titanism prin efectul asupra acelei epoci si/a celor urmatoare.Exemplara devine in acest sens si personalitatea si contributia,cu valoare epocala,a lui Erasmus din Rotterdam,acela care prin locul detinut in istoria lumii autentifica,odata mai mult si intr/un mod particular,forta spiritualitatii.Erasmus din Rotterdam (1456-1536),stralucit reprezentant al umanismului,a fost in epoca sa,indelungata vreme,autoritatea spirituala cea mai inalta,socotit si numit cu credinta”lumina lumii”,pretuit si considerat de catre contemporani asa cum nu mai era si cum nu mai fusese nici unul dintre semenii manuitori ai condeiului din lumea moderna.Dupa cum observa biografii si exegeti erasmieni ca St.Zweig ,I.Huizinga si altii,pe Erasmus universitatile si-l disputau,il doreau sfetnic puternicii lumii :Carol Quintul si Francisc I,il onorau si-l solicitau papii,erau gata sa-l ridice in cele mai inalte demnitati elesiastice.Il admirau egalii si-l adulau invataceii,atentia data unuia sau altuia de catre marele umanist era totuna cu o investitura de capacitate spirituala,scrisorile ii inzestrau pe detinatori cu adevarate diplome de intelectualitate si noblete a spiritului.Interventia lui Erasmus era asteptata ca transanta in momentele de criza,in conflicte fierbinti sau pe cale de a se dezvalui,in mana sa stand cu adevarat,in anumite momente,putinta de a stavili procese sau de a deschide zagazuri.Asa a fost acela in care o atitudine categorica privitoare la Luther,atunci cand i-a fost ceruta de catre marele lector Frederic

de Saxa, ar fi s chimbato poate soarta posibilului reformator si drumul Reformei. Nefind impotriva si nici alaturi de teologul de la Wittenberg, Erasmus a lasat drumul omului in actiune celui necesar, de a carui evolutie, periclitata de firea sa excesiva, ii era totusi tema. Cine era acest om putin prezent in amintirea urmasilor in comparatie cu marii sai contemporani si care a insemnat, totusi, atat de mult in constiinta oamenilor epocii sale?

Un umanist. Poate cel mai stralucit reprezentant al categoriei impusa prin exceptionale valori spirituale, acel care convertise spiritualitate in putere, fara sa-i compromita atributele. Intr-o lume in care forta, ura sinonima cu arma, cu spada sau de curand cu tunul, el afirmand, revolutionand conceptii si spulberand prejudecati, irezistibila putere a condeiului asadar a gandurilor, si sentimentelor transmise de oameni semenilor. Pt. ca Erasmus din Rotterdam nu a fost altceva decat literat daruit cu credinta literelor, "bonae litterae", forta veche si noua in lumea in care avea nespusa nevoie de ele, facute sa aduca spor de umanitate si sa-l statorniceasca in noblete spirituala.

A crezut cu tarie in efectul culturii, in penetranta ideilor, in forta educativa a cuvintului si a acceptat sumedenii de privatiuni spre a-si pastra conditia, pt. el vitala, a libertatii spirituale. A stiut sa nu se ingenucheze nimanui intr-o perioada in care protectia unui puternic al zilei, laic sau mirean, parea sa prezinte unica modalitate de existenta onorabila pt. un slujitor al spiritului, creator de valori spirituale. Este, ceea ce, se stie bine, l-a stanjenit pe Leonardo da Vinci, nevoit sa-si duca viata la curti unde protectorii storceau geniul sau, destinat sa miste lumea, pretinzandu-i titanului fleacuri pe care era nevoit sa le execute in timp ce ar fi putut desavarsi grandioase proiecte si poate le-ar fi realizat. Om al unei epoci de indrazneata valorificare si revalorificarea vietii, de restituire si totodata a cuceririi de asocieri si de contributii, om al Revolutiei, Erasm din Rotterdam a avut simtamantul universului care l-a facut sa-si dirijeze viata mai rational decat oricare dintre contemporanii sai si sa ramana si sub acest aspect pilduitor. A fost omul unui simtamant intarit de constiinta justitiei sale, de la care nu a obligat cu nici un pret, cu toate ca preturile care i s-a oferit au fost mari. Astfel a ajuns, prin geniul sau, manifestat liber, necenzurat, decat propriul EU, sa reprezinte pt. oamenii vremii sale adevarul si intelepciunea, patrunse, detinute si -ideea ce este tot atat de insemnata si categoric lui Erasm exprimate cu deplina impartialitate. Intr-o epoca a incertitudinii politica-administrative si a atator grupari partizane, intr-o vreme in care parea ca se poate justifica orice, atat timp cat eclesiasti pamanteni nu se sfiau ca in schimbul banilor sa ierte pe lumea cealalta pacate lumesti si sa deschida drum spre cerul pacatosilor platiti, Erasm prezenta o certitudine de autoritate morala, de gandire larg cuprinzatoare a unui spirit menit sa descopere oamenilor intelepciunea, sa rezolve contradictii aparent ireconciliabile, sa armonizeze existenta. Acestea cu atat mai mult cu cat omului pacii ,carev era inainte de toate marele umanist ,nu-i lipsea indrazneala

spiritului. Observarea formalismului a batut prin slabiciunile clericilor in existenta bisericii catolice, semnalarea atator contradictii intre invatatura si realitate, insemna curaj si curajul acesta l-a avut Erasm, ale carui ganduri au dus cu necesitate catre reforma. Si prin acestea toate, Erasm este unul dintre titanii Renasterii, el asemenea celor care au deschis drumul in cunoasterea oceanului cosmic sau cei care le-au facut efectiv pe cai de apa pana atunci necunoscute, au descoperit pamanturi si oamenii ca si cei care au gandit si au proiectat aparate nemaivazute sau au imbogatit lumea cu nemuritoare frumuseti. Erasm a deschis drumuri in oceanul nesavarsit si niciodata sondat pana in adancurile sale a existentei si a facut mult pt. intelegerea vietii ca un proces continuu de creare, de transmitere si preluare de valori. In fond ce altceva insemna faptul ca umanistul considera ca oriunde s-ar gasi intelepciunea si frumusetea, n-au de cesa fie raspunse. Pt. Erasm ele pot fi, ele sunt contemporane, chiar de au fost create sau emise de oameni ai antichitatii. Pot fi preluate de doctrina dominanta a epocii sale, asa cum valorile create sau promovate in vremea sa depasesc limitele doctrinei anume si traiesc mai departe, in alte conjuncturi. Erasm slujeste adevarul continuitatii, epocile fiind facute sa preia valori anterioare, sa creeze propriile valori si sa transmita totul viitorului. Este ceea ce face el insusi atunci la proportiile universului civilizat cunoscut, prin concentrarea si transmiterea intelepciunii antice si moderne, prin nesfarsita serie de editiilor care s-a numit „Adagii” si care cuprinde prin aforisme chintesenta gandiri antichitati. De asemenea, prin traducere Bliibiei, prin publicarea comentata a operelor unor eclesiasti, cat si prin multe alte scrieri si nenumaratele opere apartinand umanistului si prin impresionanta sa corespondenta, integranta a momentului spiritual reprezentat de opera sa. A scrie enorm, dintr-o nevoie intima reprezentand organic unica sa posibila modalitate de existenta si fiind sustinuta de constiinta insemnatii gandurilor difuzate pe calea scrisului tiparit. A scrie fara dificultate considerati revelatoare la suma impresionanta de cunostinte detinute printr-o capacitate exceptionala de cuprindere. Intr-un camp de neinchipuita vastitate sesizeaza posibilele asocieri si armonizari, observa fisurile si intervine, leaga ceea ce este rupt, aduna ceea ce i se pare disparat si compune sau recompune. Astfel umanismul care pana la el, la Erasm din Rotterdam, era o tendinta, devine idealuri sunt facute nu numai sa cucereasca omenirea la gandul posibilitatii imbunatatirii vietii, a infrumusetarii ei, si sa o faca realmente. S-a vb si s-a scris mult pe tema dramei, chiar tragediei lui Erasm care nu numai ca nu si-a revazut nazuintele implinite, ci chiar spulberate in involburarea care s-a abatut asupra epocii inspre sfarsitul vietii sale, in recrudescenta violentelor deoparte si de alta, in intoleranta proclamata si promovata de cei de ataca, in similitudinea procedeelelor care cauta sa conserve pozitia si trec la contra ofensiva pt. a reprima si a reimpune ceea ce facuse rasturnat sau numai amenintat. L-au afectat, fara indoiala, tragic insa nu, in primul randn ot. ca omul a militat pt. infaptuirea lor tot timpul si in actiunea ampla si de durata n-a avut cum sa aiba sentimentul infrangerii.

Erasm, luptator din cea mai nobila spita, n-a dezarmat niciodata, crezand cu tarie in capacitatea nobletii spirituale de a face mai buna omenirea, asadar a umanismului de a duce la inflorire umanitatea pe Terra. A crezut in putinta infaptuirii, a sperat sa-i vada muguri si nu se poate spune ca a fost lipsit de aceasta satisfactie, de natura sa-i dea si mai multa putere in actiunea necurmata, de perfectionare prin bonae litterae a naturii umane si cde infatisare a oamenilor prin cultivarea spiritualitatii, a constiintei. El care socotea ca legea omenirii impotriva aparentelor si practicilor belicoase stravechi este in prima si ultima instanta fratia, a avut satisfactie, pe care a trait-o ca pe o confirmare a posibilitatii, sa vada cat de disponibila este pt. ea natura omului si cat de mult aduce cultivarea in directia ideilor si idealurilor umaniste. A constata-o si a simtit-o in insasi pretuirea ,ajungand la superlativele pomenite ,pe care i-au aratat-o oamenii de frunte ai vremii sale, lui, scriitorului Erasm; poet ; pedagog, filozof si teolog .Dar, de fapt, nu numai lui-si ganditorul socotea ca nu in primul rand lui, ci ideilor sale care reprezentau rezultatul unui proces de acumulari statornicit de el intr-un sistem.

Datorita umanistilor in general si lui in buna parte, lumea cunoaste in epoca sa si isi insuseste un anume ideal de umanitate ,conditia principala, determinanta, a noului tip uman fiind cultura ,asadar posedarea culturii, mai precis cunoasterea valorilor ,primordiale ale antichitatii, ca si acelor produse ulterior si totodata pretuirea culturii .Acestui om ii este proprie disponibilitatea pt. arte si litere, pt. stiinta, pt. tot ceea ce inseamna prin cunoastere imbogatire spirituala si prin practica slefuire a mintii, inflorire a sensibilitatii. Este idealul proclamat de umanism, de natura sa cultive valentele de noblete ale omenirii, ideal la care adera oamenii diferiti, chiar papi, imparati si principii, barbati si femei, majoritatea celor care aveau acces la cultura printr-o suma de constiinte initiale. Nu poate fi vorba inca de oameni de rand , de cei carora le lipseau instrumentele elementare ale cunoasterii ,atat mai putin in limba latina. Promovata de umanism drept mijloc de lucru si de comunicare , latina se va manifesta tot odata ca limita , facand ca valorile sa fie mai mult sau mai putin apanajul unor initiati sa se profileze pericolul pedanteriile cu pretenti umaniste. Este cunoscuta atitudinea manifestata deasemenea pedantii fata de Leonardo da Vinci. Cunoastere limbi latine , conditie „Sine qua non” in cercurile umaniste , ii scotea pe multi din randul celor ce putea fi contaminati de ideile generoase ale doctrinei. Astfel se lipsea de posibilitatea de a se integra actiuni preconizate , de regenerare spirituala , un mare numar de oameni. Dar era atragatoare , chiar cuceritoare ideea unei limbi prin care deasupra granitelor , a inpartirilor administrative , a cine stie ce alte ingradiri si deosebiri, oameni sa se inteleaga direct , infratiti de inalte idealuri umaniste. Era minunat idealul de libertate spirituala si pace , intr-o lume innobilata prin cunoastere , devenita bun curent si in continua perfectionare in raport tocmai cu insusirea organica a culturi. Intr-o Europa unitara prin spiritualitate s-ar fi vorbit si scris intr-o limba comuna ,ca mijloc de difuzare a ideilor si de propasire spirituala. Utopie? Deloc,

pentru ca faptul se vede a fi posibil , atata vreme cat umanismul prin lb latina cucerea noi spirite , personalitati marcante ale epocii , din N pana in S ,din E in V.Umanisti din Anglia si Germania corespondau cu cei din Polonia , Italia era legaturi al umanismului , reprezentanti ai sai se aflau in Spania , Olanda sau Elvetia preocupari de natura umanista si reprezentanti de seama aveau Ungari, tara Romaneasca si Transvania . Era posibil sa se infin aptuieasca cea ce devenea opera de o viata ,chiar daca nu aparea proclamata ca atare,a lui Erasm;era posibil si a si fost efectiv Efenta spirituala a umanitatii. Acesta nobila idee umanista de infratire a oamenilor prin cultura, deci prin elevatie spirituala, in calitatea lor de fiinte inzestrate cu ratiune, posibil a fi constiente dedrepturile si responsabilitatile lor, na ramas undeva opuneri pe care putini le mai rasfoiesc. Ea a existat si sa manifestat cu calitate stimuloare peste vremuri, a ramas vie si s-a aprins si-n alta secole, a devenit in timpurile aprapiate obiectiv si tot mai multe conditii a existentii.

Asa dar ideele semanate in lume de doctrina umanista prin pana lui Erasm si litera de plumb a lui Gootemberg, n-au incetat s-a fie vii. Pentru tot mai multi, cu mult mai multi de cat pe vremea celui ce a fost printre primii purtati de constiinta de cetatean a lumiii, care socotea de cel mai mare pret pentru oameni intelegerea. El a crezut in puterea ratiunii de aface sa traiasca marele adevaruri si in primul rand acel al fratiei nascute din originea si destinul similar al tuturor celor ce, ca oameni, vetuiesc pe pamant. Ca ideele erasmiene au continuat sa traiasca aveau s-o arate ganduri asemanatoare si actiune inregistrate de secolele urmatoare, sa le dea glas in simtire tulburator accentele unuia dintre nemurile lumii create de om, Simfonia a 9 de Beethoven. De asemenea, tot ceea ce inseamna azi nazuinta si actiune in spirit umanist, buni si conditii a existentii nu numai in mica lume a lui Erasm, Europa celui de al XVI secol, ci al lumiii celei mari. Mult, enorm de mult din ceea ce ne face azi mindre sa fim oameni si ne da sperante pentru viitor, pleaca de la umanism si de la unul dintre reprezentantii sai cei mai staraluciti, Erasm din Rotterrdam, omul a carui veata s-a petrecut in spiritul convingerilor slujite cu puterea izvorata din constiinta dataoriilor sale fata de oameni Fiu al pamanturilor Olandei, a cerului care avea sa-i dea lumea Rebens si Rembrandt, fiind al locurilor sale a varut sa fie si a lumii; el, cetatean liber al Europei, oriunde intre posibili frati intru nobila nazuinta a intelegerii si pacii, a fost dorit pretutindeni unde umanismul deschisese drum omenirii, mai bine-zis datuse tot mai multora indrazneala sa-i afirme adevarul.Erasm a scris mult,viata lui fiind intim legata de masa de lucru ,de hartile si volumele din jur,pe eruditul umanist fiindun-ne greu sa ni-l imaginam altfel decat scriind si gandind in linistea unei incaperi.Acesta fiindu-i,de altfel,si satisfactie dorita si oferita lui de viata sau cucerita de el de la viata.Scrierile lui sau cele adnotate de el toate cate ii faceau cunoscute dandurile-si au fost nenumarate,au avut capacitatea de a fecunda gandirea semenilor,de a stimula sau determina la vremea lor,modurile de viata si chiar miscari.Aceasta a fost functia lor primordiala,prin ele s-a manifestat titanismul lui Erasm si tot prin ele s-a

verificat; au fost vii și au trecut vii în spiritualitatea omenirii îmbogățind-o. Majoritatea sunt greu de apreciat altfel decât în contextul existenței lor, în situația în care au fost difuzate și citite pe vremea sa. Azi, puține din scrierile lui Erasm pot să-și realizeze pe deplin valoarea în lectura contemporanului care nu este specialist în vreunul din domeniile de contribuție ale marelui umanist. Puține, dar printre ele sigur *Encomio Morie* (*Laus stultitiae*), care ar putea fi tradusă ca „lauda nebuniei”, o capodoperă a literaturii satirice, opera care a rezistat integral timpurilor, cu toate că printre scrierile sale, Erasm n-a socotit-o între cele mai de seamă. Conceput în circumstanțe placute, de destindere, a fost scrisă printre prieteni, la cererea lor, pt. ceea ce ar fi vrut să fie un joc al spiritului, ca „*laus stultitiae*” a fost ceea ce a dorit autorul și ca i-a încântat prietenii, pe un Thomas Morus (*more*) sau John Fisher, este adevărat, dar repede ea a depășit aspectele inițiale cuprinzând epoci prin interesul trezit și efectul avut, devenind bun al omenirii. „Nebunia”, era cum a fost făcută să graiască de Erasm și cum a fost inaugurată de Holbein cel Tânăr, a rămas să sublinieze pt. oameni, în chipul ei, adevărul și să arate fața multor nimicuri. De Erasm s-a născut în anul 1469, cum afirmă unii cercetători înseamnă că în același an au văzut lumina zilei doi dintre oamenii care, mai mult decât oricare până la ei în epoca modernă, aveau să dea cuvântului scris irezistibilă forță în acțiunea asupra spiritualității umane. Unul, ca și celălalt, au investit gândirea asternută în scris cu calitatea de a se transfigura, de a deveni forță materială. De s-au născut amândoi în 1469, niciodată același an n-a dat două individualități atât de diferite, autorii unor opere, vizând în dorința de a acționa asupra lumii aspecte diametral opuse în ființa umană, unul cultivând, cu perspectiva înfloririi conștiinței, natura umană, purtat de gândul posibilei înțelegeri și a doritei înfrățiri a oamenilor, celălalt stabilind și parca instituționalizând sectarismul feudal cât mai mare cu putința, stăpânită cu orice mijloace, indiferent de cai, scopul scuzând mijloacele. Activă, principala operă a lui Niccolò Machiavelli, *Il Principe*, apărută după moartea autorului, avea să devină catehismul multora, să se statornicească în viața politică și diplomatică a unei lumi deloc mai unite în timpurile următoare. S-ar putea spune că operei pozitiv constructive a lui Erasm i se dădea o replică constructiv negativă - dc se admite paradoxul - prin lucrarea lui Niccolò Machiavelli.

Totuși nu se știe cu exactitate când s-a născut la Rotterdam Erasm, în anul 1466 sau în 1469, se cunoaște însă luna, octombrie, și faptul că era fiu nelegitim, al II-lea, de altfel, al unui preot. Om al bisericii avea să devină și fiul, cu toate că haina monahala nu va purta prea multă vreme, posturile nu le va ține fiind bolnavicios și primind în consecință dispensă, refuzând cu hotărâre și fiind în cele din urmă absolvit și de traiul la mănăstire conform rigorilor Ordinului augustinelor căruia i-a aparținut. A făcut totul ca să uite că a îmbrăcat rasa monahala și n- vrut să se întoarcă la preotie cu nici un chip, nici chiar atunci când i s-a propus să devină preot al bisericii, asadar cardinal. N-a acceptat pt. că din clipa în care a fost conștient de posibilitățile sale

si a gandit la rosturile lui in lume libertatea constiintei si libertatea de actiune i s-au parut esentiale. A refuzat sa se indatoreze, mai bine zis sa se infeudeze cuiva, a cautat sa se elibereze de orice servituti si a iybutit s-o faca fara a supara pe unul sau pe altul. Astfel, Erasm din Rotterdam, hirotonisit in anul 1488 si dezlegat prin absolutie papala din 1517 de obligatiile monahale nu a fost lipsit de anume beneficii materiale bisericesci, cu toate ca el, de fapt, nu i-a apartinut si nici n-a slujit-o organizatoric.

Viitorul doctor in teologie de la Torino a inceput scoala Gouda, in locurile de bastina si a continuat-o la Daventer unde ramane aproape 10 ani (1475-1484). Aici isi pierde mama intr-o epidemie de ciuma si nu peste multa vreme copiii raman si fara tata, fiind trecuti in responsabilitatea unor tutori. Acestia, neintelegatori ca mai toti tutorii, n-au gasit altceva mai bun decat sa-l trimeata pe tanar la manastire-manastirea Sterzyn de langa Gouda-, unde va fi hirotonisit. Tanarul monah isi manifesta preocuparile literare redactand, *Antibarbari*, prima lucrare, reluata intr-o noua forma cand autorul insusi era intr-o noua situatie, aceea de Secretar, di anul 1493, al episcopului din Cambrai. Situati de secretar, asadar apropiat al episcopului pe care il urmeaza pretutindeni in calatoriile cu rosturi elesiastice, il asisata in nenumarate imprejurari si-l reprezinta, de a carui biblioteca beneficiaza, la ale carui mese participa, felul de viata, cu totul altul decat cel de rigoare manastireasca, stabileste ruptura tanarului cu cinul monahal. Cu totul alte ganduri si nevoi avea el, inlinat spre cercetare si meditatie, dorind sa-si faca cunoscute opiniile isi da seama curand ca la Sterzyn sau in orice loc asemanator s-ar pierde, de asemenea devine constient de nevoia de calatorie, de cunostintele castigate pe aceasta cale. Discutiile libere din timpul meselor, totdeauna imbelsugate la episcopul Cambrai, devine o conditie a dezvoltarii sale intelectual. Ruptura de viata manastireasca este produsa, tanarul n-are de gand sa se intoarca acolo si nu se va intoarce, in acelasi timp insa socoate insuficienta existenta in preajma episcopului, in limitele curtii sale. Dorul de cunoastere si perfectionare il face sa fie elocvent si sa-si convinga superiorul ca este bine si ca trebuie sa studieze teologia la Paris. Acordul episcopului insemna si un ajutor banesc, mic, e drept, dar si unicul posibil atunci pt el. La Paris insa, Colegiul Montaigu, un fel de cazarma bisericeasca, il sperie si-l scarbeste ,mancarea este de aruncat, peretii reci, atmosfera insuportabila. Si Erasm , care avea si o constitutie fizica subreda, nu le suporta decat scurta vreme. Dupa o iarna grea petrecuta in sinistra institutie, timp in care studiaza si totodata face sa i se tipareasca poezii, primavara si vara calatoreste simtind tot mai mult placerea satisfacerii, aceea ce va deveni pt el trebuinta. Nu renunta la Paris pt ca orasul si spiritualitatea sa ii stimulau gandirea, ii imbogateau cunostintele, si ii prilejuiau dispute intelectuale, bibliotecile Parisului fiind printre cele mai bogate-dar renuntand la colegiul Montaigu, imposibil pt Erasm, acceptat insa ca mijloc de calire de catre altii si printre ei de cel ce avea sa devina jaraticul Ignatiu de Loyolo. Erasm si Iganatiu, personalitati diametral opuse, al II-lea insemnand rxprfesia

extrema a tot ceea ce i se parea primului a contrazice valorile umane, caci nimic nu a considerat mai primejdios marele umanist decat pacatul lipsei de ratiune, la el sinonima cu capacitatea de a asculta si intelege, de a-l asculta pe cel de langa tine si a-ti apropia punctul sau de vedere sau de a-l face sa si-l apropie pe al tau. Nimic nu i-a fost mai departe decat fanatismul, adica tocmai ceea ce reprezenta modalitatea de existenta a unui Ignatiu sau al altora ca el. Erasm avea sa se teama –si nu fara motiv- de posibilul fanatism al unei naturi ca cea a lui Luther. El care nu gandea ca trebuie sa se caleasca si eventual sa cunoasca martiriul spre a putea martiriza la randu-i, n-a mai dat pe la Montaigu. Prefera sa-si incropeasca cele ale traiului prin lectii, viitorul mare umanist afirmindu-si inainte de toate calitatile pedagogice. Este ceea ce avea sa ramina de-a lungul vietii, aceasta reprezentand, in fond, chemarea sa, Erasm fiind inainte de toate si mai presus de orice pedagog, inzestrat cu capacitatea de a deveni erudit, de a ajunge, sa zicem asa, la universalitate, dar prin toate acestea fiind un dascal eminent. El, care a inceput prin a da lectii copiilor unor familii avute spre a-si agonisi traiul si a scapa de colegiul de trista amintire, prin inzestrarea sa exceptionala a ajuns profesorul vremii sale si al lumii, careea i-a aratat cum este datoare sa traiasca. Asadar, la Paris, i-si incepe formal activitatea pedagogica, de acum dateaza primele versiuni ale unor lucrari menite invatacelor la care avea sa revina dindu-le forma care le-a consacrat. Scrie:

- Familiarum Colloquiorum Formulae (Formule de Conservatie)
- De Copia Verborum ac Rerum (Despre Bogatia Cuvintelor si a Lucrurilor)

si altele despre modul de a scrie epistole, aspect foarte insemnat in acea vreme cand „epistolele” aveau multiple functii, fiind un mod de informare asupra unor evenimente si probleme, totodata de comentarii. Ne existand jurnalistica era modul principal de a consemna, a transmite si a comenta cotidianul. Si nu numai atat, multe epistole insemnau eseuri pe teme de interes in domeniul filozofiei al artei, literaturii sau politicii. Valoarea le era determinata, ca-n toate cele, de autori. Are aproape 30 de ani, sau peste 40, este oricum la varsta cand conceptiile se statornicesc, cand pentru orice om devine clar ceea ce are de dat vietii si de cerut de la ea. Erasm citeste si invata, scrie si de cateori are prilejuri, si prilejul de multe ori si-l ofera, calatoreste. Ca orice literat a se intelege prin aceasta intelectual al acelor vremi, ar avea nevoie de protectori care sa-i asigure existenta materiala. Darar trebui sa fie de o natura aparte, adica sa nu-i ameninte libertatea, sa nu-i pretinda cine stie ce, sa nu-l incarce cu obligatii acaparatoare. De aceea se bizuie pe lectii, deci pe valorificarea caitatilor sale pedagogice, care in imprejurari fericite ii permit sa cunoasca locuri noi, asa cum se intampla cand devine pedagog al lui Willam Blount, lord Mountjoy, datorita careea in 1499 ajunge in Anglia unde petrece peste un an pentru cea mai placuta companie de care ii fusese dat sa se bucure pana atunci. In Anglia, se apropie de cunoscutii umanisti John Colet si Thomas Morus apropiere care va deveni statornica prietenie si

intr-o atmosfera buna, demarcată, spiritualitate găsește condițiile pentru a scrie opera care avea să fie prin succesul ei primul argument al celebrității lui Erasm. Este vorba de așa numitele „Adagii”, publicate la Paris în 1500, cuprinzând sentințe (aforisme) ale literatilor antici, alese și comentate de Erasm. În prima ediție sunt 800, și ratiunea lor, ca a tuturor lucrărilor erasmice este pedagogică. „Adagii” devine însă curând o opera de mare circulație îmbogățită de la ediție la ediție, atât în ceea ce privește numărul extactelor cât și comentariile. Au asemenea succes deoarece se dovedesc extrem de utile într-o vreme de intensificare a interesului pentru valorile antice, un om cultivat nefiind de conceput fără cunoașterea gândirii antichității. Conversația curentă sau scrierea, argumentarea sau simpla expunere, prezenta onorabilă oriunde, la masă, la bară, la catedră, pretindea citatele latinești, ca autentificarea capacității celui în cauză și ca valori în susținerea cauzei sale. Erasm le oferea cu generozitate în Adagii tuturor, iuneri sau varstnici, alegându-le pentru ei comentându-le, sugerând, adăugând, utilizarea lor în posibile situații. De aici succesul extraordinar pe care l-a înregistrat *Adagiorum Collectanea*, dedicată, la prima ediție, din 1500, lordului Mountjoy. Îmbogățirea Adagiilor rămâne o preocupare a multora dintre anii următori apariției lor, aproape permanentă pentru Erasm, ca și modalitățile de conversație uzuală, concepute de el la Paris, devenite cunoscutele *Colocvii*. Este totodată perioada în care se dedica, cu caracteristică seriozitate, studiului limbii eline, socotind că trebuie să o cunoască la fel de bine ca pe cea latină. Studiul, început încă de la prima călătorie în Anglia, face ca după aproximativ patru ani, în 1504, când se afla pentru a doua oară acolo, să poată traduce din limba greacă în cea latină, printre altele: *Hecuba* și *Ifigenia de Euripide*. Cunoscător al limbii eline, Erasm trece la traducerea Noului Testament, obiectul tuturor intervențiilor deformatoare în versiunea cunoscută sub numele de *Vulgata*. Continuă, de fapt ceea ce începuse Lorenzo Valla, initiatorul criticii biblice, care în 1449 dăduse cunoscutele *Anotări* ale Noului Testament prin colecționarea a diverse texte în cele două limbi. Lorenzo Valla, pe care Erasm îl pretuia cu deosebire pentru opera sa de bază *Eleganta limbii latine*, pe care o socotea capitală pentru umanisti, semnalase de atunci numeroasele greșeli de traducere din *Vulgata*.

În 1506 i se oferă ocazia de a face o călătorie dorită și necesară, sperată de mult, pe când era secretar al episcopului de Cambrai. Medicul lui Henric al VII-lea, regele Angliei, îl solicită pe umanistul Erasm din Rotterdam să supravegheze în Italia modul în care fiii săi își vor însuși cunoștințele în tezaurul de cultură al peninsulei. Era ceea ce și-ar fi dorit oricine și mai cu teama Erasm, având în vedere că el nu devenea profesorul tinerilor, ci îndrumătorul lor, într-o lume de delectare spirituală ca aceea de la Torino, Bologna sau Florența, orase care figurau în programul de călătorie și studii. Din Anglia pleacă în Franța, la Paris, apoi, pe când trece munții spre Italia, liber, destins și inspirat, el care știa să-și creeze oriunde condiții de lucru, scrie poemul „*Carmen*”. De altfel, de va vedea că în aceste călătorii au fost concepute nu puține

opere;in calatorii,calare prin munti,rupt de micul cotidian,a conceput *Laus stultitiae*,capodopera sa beletristica.La Torino,lui Erasm i se acorda titlul de doctor in teologie,mai mult sau mai putin necesar umanistului care la 40 de ani reprezenta de mult o autoritate chiar fara titlu academic.Uzantele insa o pretindeau si Erasm a acceptat,aratand,totusi,ca o facuse cedand insistentelor unor prieteni.Stia ca Ian Hus,excomunicat in 1411,fuse dat flacarilor pe rug in 1415.In anul 1498 mania papala il lovise pe Girolamo Savonarola,calugarul care revoltat de viciile ecclesiastilor si descompunerea lumii bisericesti,afirmase ganduri reformatoare si le daduse viata pacatuind,la randu-i,prin spirit retardatar si intoleranta.Facurile pusesera capat,in piata Senioriei din Florenta,vietii celui ce indraznise sa acuze papalitatea in persoana neietatorului Alexandru al VI-lea-Borgia,papa din 1492.Acum,in 1506,pe tronul papal se afla,din 1503,Iuliu al II-lea.Pe acesta,ca papa,parinte al crestinatatiei,aparator al pacii,si purtator la ramurei de maslin,Erasm il va vedea la Bologna in postura de razboinic.Faptul ii intareste convingerea asupra celor multe care trebuiau schimbate,asezate sau reasezate in lumea departe de a fi perfecta.Situatia i se pare absurda,asa precum ideea de razboi este o absurditate iar razboiul o plaga,cea mai cumplita prinsa de existenta omenirii si socotita indeobste drept o fatalitate.I s-a intarit convingerea datoriei de a face totul spre a inlatura posibilul flagel.De aici actiunile sale in slujba pacii,impotriva razboiului,prin cultivarea umanitatii oamenilor,prin promovarea spiritului de intelegere si acreditarea bunavointei,a atitudinii concesive,a tot ceea ce se putea face,sa nu se recurga la arme,sa nu se ajunga la moarte,la jafuri,distrugerii,situatii in care nimeni,nici chiar invingatorul ,n-aveau de castigat.

Prin propagarea ideilor de intelegere si pace intre oameni,prin combaterea exclusivismului si fanatismului,cu autoritatea sa extraordinara a si acreditat aceste idei,pe care putini erau dispusi sa le conteste.Ca ele se impuneau in lume o arata si faptul ca trei dintre puternicii de atunci-Carol Quintul,Francisc I si Henric al VIII-lea-se intalnesc la Calais in vara anului 1520,in luna iulie,spre a discuta,a se intelege si a da temeiuri de pace.Intalnirea,la care Erasm participa in suita lui Carol Quintul,insemna,chiar daca pentru un moment,afirmarea,prima data atat de evidenta,a ideilor umanismului,a idealului erasmian.A fost doar o clipa,e drept,un intermezzo intre violentele care parca potolite aveau sa izbucneasca sau sa reizbucneasca.Fanatismul,interesele,"principilor",nevoite reale ale atator oameni nedreptatiti de cei puternici fac sa se reaprinda flacara razboaielor odata cu aceea a rugurilor.

In Italia,vede,cerceteaza,isi imbogateste mintea si sufletul,nu uita insa de scrieri.Lucreaza la *Adagii*,cauta,selectoinea,adauga atunci cand se afla la Bologna si in acelasi timp gaseste un tipograf,pe venetianul Aldo Manuzio,care publica in 1508,o editie amplificata a acestei opere,devenite intre timp o mare circulatie.Pregateste o culegere de comedii de Paut si Terentiu,de asemenea de tragedii ale lui Seneca.La Venetia ramane 8 luni,apoi ,ca profesorr al

fiului natural al regelui Scotiei, cunoaste Padova Sena si, infine la inceputul anului 1509 ajunge la Roma, unde ramane pana vara. La intoarcere, prin Elvetia spre Andria concepe *Laus stultitiae*, asternuta pe hartie in cateva zile ale primaverii urmatoare pe pamant insular, unde era oaspete a lui Thomas Morus.

Scrive o capodopera literar artistica, creatie care i-si pastreaza pana azi tineretea si verva, facand simtita clipa de plinatate pe care Erasm o traise pe inaltimile Alpilor, din acelea cand omul are simtamantul marelor sale capacitati cand pentru a infaptui pare ca nu trebuie decat sa vrei. Astfel conceputa, *Laus stultitiae* primeste o haina literara desavarsita, scrisa fiind in anturajul de superioara intelectualitate a lui Thomas Morus, John Colet si in general, al prietenilor sai englezi in atmosfera toifianta, de speranta, urmare a urcarii pe tronul Angliei a printului admirator al umanismului care fusese Henric al VIII-lea. Ce avea sa fie, se stie, dar pana atunci, la decapitarea, din porunca regelui Henric al VIII-lea, a lui Thomas Morus mentorul sau spiritual si amicul sau si la executarea episcopului John Fisher vor trece nu mai putin de 25 ani. Motivul a fost refuzul celor doi de a recunoaste in rege, caruia ii dadeau tot respectul in calitatea sa de cap incoronat, suprema autoritate religioasa, pe care cel supranumit „barba albastra” o pretindea si-o obtinuse de la majoritatea curtenilor fomatori si dornici sa-i fie pe plac. Dar Morus atunci, in 1509, n-avea cum sa banuiasca ei tragicul sfarsit al umanistului englez, victima a unui spirit care ramasese abuziv sau devenise, cu toate ca se adapase la izvorul frumoaselor idei, cu toate ca avusese succes la *bonae litterae* si inca prin mijlocirea unor stralucite personalitati. N-aveau cum sa banuiasca, desigur, dar sigur ca dupa funesta revelatie, nimeni dintre adevaratii umanisti n-a ramas neincercat de gandul pentru perfectionarea vietii si pentru o lume ca cea dorita de ei, accesul la *bonae litterae* nu era suficient. Sau cel putin ca accesul nu insemna neaparat insusire.

S-a remarcat tacerea lui Erasm din Rotterdam privitor la tot ceea ce a vazut in Italia, in marele ei orase, pastratoare a atator valori antice, la ceea ce a intalnit pe locurile de leagan ale umanismului, purtand in opere de arta neasemuite capacitatea creatoare a spiritului uman. A vazut impresionantul Torino, stralucitoarea Florenta, unde exista atat Domul, cat si Baptisterul cu portile lui Lorezo Ghiberti, unde fusese ridicat, in prejma lui Palazzo Vecchio, David al lui Michelangelo. A vazut toate acestea, dar nimeni n-ar putea spune ce efect au avut, ca opere de arta asupra umanismului, a celui care, de tanar, aratase inclinatie si interes pentru pictura. Acum, in aceasta perioada si de aici inainte, parca nu-l intereseaza cu adevarat altceva decat ceea ce are el de spus lumii, pe calea cuvintului tiparit, despre marile probleme ale existentei. N-a scris despre ceea ce a vazut in Italia, dar ca rezultat si al periplului italian se impune a fi consemnata, in summum, capodopera sa, *Laus stultitiae*, nemuritoare metafora, scriere a unei tinereti ce pare puse pe roti si, de fapt, intr-un fel este, dar care se asociaza spre lauda ratiunii-cu adancimea. Are

in verva impurizabila vigoare tinereasca si cu aceasta contaminata calitate descopera sumedenie de adevaruri,s-ar putea spune chiar suma celor care au fost socotite insemnate de catre Erasm.Prin Laus stultitiae pedagogul,proaspatul doctor al teologiei,literatul stilat,se manifesta si ca filosof;el,teologul crestin,ferindu-se de catehisme,stimuleaza intelegiunea prin impulsionearea inteligentei.Capodopera sa ,continue de fapt,un festival al spiritului,o subtil nuanzata dezbatere,un tezaur spiritual,de universala si perena valabilitate.Este „domul” pe care-l da el lumii.

Satira,Laus stultitiae,isi exercita functia prin revelarea ridicolului,a absurdului,a vetustului,a manifestarilor de prostie,pe care le-a reprezentat ca aspecte ale vehiului,obsevandu-le totodata si punandu-le in lumina rezistenta in vreme.Opera lui Erasm nu semnalizeaza numai ceea ce n-ar mai fi trebuit sa fie,ea era vie prin tot ceea ce arata si se stia ca nu incetase sa mai existe.El o face observand nu oarecare aspecte minore,manifestarile unui slehte de calugari soiosi sau slujbasi naraviti.In Laus stultitiae sunt prezentate critic institutii si functii ale vremii sale si ale celor ce au venit,modalitati de gandire strambe si de existenta nepotrivita sau necuviincioasa,pacate pe care le socotea rezistente si de aceea le-a relevat spre a-i face odata mai mult constienti de ele pe cei in culpa si de a-i avertiza pe posibilii pacatosi ca justificarile,ascunzisurile nu mai sunt posibile.Nu trece cu vederea nimic si se manifesta aici mai radical decat oriunde;este indraznet,om al renasterii,cand arata ca imparati,regi si papi ,sunt departe ,prin slabiciunile lor curente,de ceea ce ar fi trebuit sa fie.I-ar fi tare greu cuiva ca dupa cunoasterea capodoperei lui Erasm sa nu-l socola pe autorul ei drept luptator, si inca un luptator din familia celor mai nobili pe care i-a dat omenirea.

Evident ca prin Laus Stultitiae pedagogul de pana atunci se manifestase ca filozof, dar se impune observatia ca nici oclipa folozoful nu inceteaza de a fi pedegog si ca pedagogul se manifesta acum direct in raport cu lumea pe care vrea sa o faca a fi constienta de atatea, fiindca nu se poate altfel, angajat in lupta pentru mai binele omenirii, cartea sa are caracter de act politic in raport cu modul de a fi organizata si condusa lumea, de actiune criticaprin tot ceea ce priveste cardinale, episcopi, ordinile calugaresti. Este opera de avertizare morala prin observarea ipocriziei, a minciunii solid instalate pe pamant si cauta sa fie, aici, ca in toate domeniile abordate, actiune de asanare. Laus Stultitiae isi indeplineste acest rol de atunci de cand a aparut si pana azi si va continua sa si-l indeplineasca pana la eliminarea a tot ceea ce semnaleaza Erasm, in actiunea din totdeauna a celor mai buni dintre oameni de perfectionare a lumii. „Elogiul nebuniei” a fost editata pentru prima data la Paris in anul 1511, an in care a inregistrat si a doua editie, de data aceasta la Strasbourg, in timp ce Erasm, intors in Anglia, sustine cursuri la Cambridge. Aici ramane pana in 1514, timp de lucru intens la editia critica a Noului Testament. In acelasi an se stabileste la Basel unde va avea satisfactia sa-si vada publicata traducerea in

editie critica subtitlului „Novum Instrumentum”. Volumul, ingrijit de Erasm, contine Noul Testament in textul grecesc, revazut si cu adnotari, de asemenea traducerea in limba latina. Asadar vede tiparita o opera de insemnatate deosebita, unde prin probitate filologica si teologica Erasm cauta sa dea sursei puritatea initiala. Este o actiune tipic umanista de descoperire, cercetare si redare a gandirii antice, fie ca e vorba de creatii laice sau religioase. Savantul se simte dator sa restituie omenirii valorile originale, spiritul sau nu poate accepta inexactitatea inadvertenta, il supara interventiile neavenite oriunde s-ar produce. Noul Testament cunoaste curin, adica in 1518, o noua editie, apoi, fireste, altele. In privinta rolului jucat de aceasta parte a activitatii lui Erasm, se cuvine amintit faptul ca Luther a folosit editia din 1516 a noului testament, ingrijit, adnotat, redat in greca si tradus in latina de catre Erasm. Luther avea sa traduca biblia in limba germana dupa aceasta editie si, in fond, editia erasmiana a reprezentat valoarea de baza in comentarea si stabilirea punctului de vedere al reformatorului care, se stie, si a afisat pe usa bisericii din Wittenberg, la 31 octombrie 1517, cele 95 de teze ale sale devenite document programatic al actiunii incetatenite in istoria omenirii sub numele de Reforma. Dupa ce a luat cunostinta de continutul tezelor Erasm i lea trimis si lui Thomas Morus si in anul 1518 si-a afirmat, intr-o scrisoare, acordul cu ele.

In privinta relatiilor sale cu reformatorul german si-a spus cuvantul teama de violenta. Erasm socotea necesara reformarea bisericii, a vietii prelatilor de atatea ori departe de preceptele initiale, dar nu-i vedea caile, nu putea sa-si imagineze reformatorul in mana co o spada sau cu o bata si actiunea ca pe o batalie. Or, cu Luther se temea ca se va ajunge la asa ceva, de aceea, nefiind impotriva lui, n-a fost nici alaturi de el si nu si-a expus public un punct de vedere decat tarziu, la insistentele concertate ale oficialitatilor eclesiastice care n-au putut determina totusi la Erasm o dezavurare. A avut rezerve asupra actiunii lui Luther si era firesc sa le aiba si sa le exprime, asa cum insusi Luther avusese si nu se sfiise sa i le transmita, in legatura cu comentariile lui Erasm la Noul Testament. O facuse atunci cand numele sau nu suna ca trambitele apocaliptice pt oficialitatea eclesiastica, cand era un modest calugar. Luther l-ar fi dorit alaturi pe Erasm, dar s-a multumit si cu faptul ca marele umanist, omul care se bucura de imensa autoritate pe plan spiritual, nu i-a fost declarat impotriva si ca nu s-a manifestat contra actiunii sale. Despre autoritatea lui Erasm vorbeste si faptul ca in 1517 Leon al X-lea il absolvea de toate culpele in raport cu ordinea eclesiastica, il dispenseaza de obligatia de-a purta rasa augustina si ii acorda libertatea de-a vietui cum va crede de cuviinta in afara manastirii, autentificand, de fapt, libertatile pe care si le luase Erasm singur. De asemenea, faptul ca, in acelasi an 1517, Francisc I, regele Frantei, ambitios si dornic sa aiba in preajma marile spirite ale omenirii, il pofteste, cu toate onorurile, la curtea sa. Iar Erasm face ceea ce nu facuse, spre pilda, Leonardo da Vinci, adica refuza. O face pt ca voia sa ramana liber, el omul care se ferise totdeauna de obligatii

,ii ocolise chiar pe autenticii binevoitori ,nu acceptase nici pana atunci protectori ,in raport cu care,volens-nolens,af fi fost condus la anume atitudini ,poate la concesii.Nu voia sa fie al altcuiva decat al lui si al lumii si de aceea l-a refuzat pe Francisc I,de aceea n-a folosit nici ascendentul pe care-l avea pe langa Carol Quintul ,al carui consilier onorific a fost cand imparatul era print si pt care scrisese Institutio Principis Christiani(1516).De aceea nu-l interesase episcopatul si refuzase sa devina cardinal ,cu toate ca in fiecare ipostaza viata i-ar fi fost mai buna sub aspect material,ar fi avut venituri mari,liniste si caldura,el care a suferit mereu de frig din pricina sanatați subrede , a debilitatii , pentru care ar fi avut nevoie de locuinte foarte bine incalzite . Si totusi n-a facut-o , a refuzat situatii mai bune , demnitati eclesiastice , penru a-si pastra libertatea constiintei , libertatea de actiune pe care apartenenta la o curte sau alta , acceptare oficiala a unui binefacator , sau o demnitate aducatoare de benefici , i le-ar fi luat . A refuzat ramanand astfel el insusi , cel putin egalul mai marilor lumi din vremea sa , el care era socotit si numit in scris , de catre oameni care nu se jucau cu cuvintele , „Lumina lumi”.Remarcam ca in anul 1520 ,in luna Iulie chemat la Carol Quintul , participa la intalnirea puternicilor vremii : Carol Quintul , Francisc I si Henric al VIII-lea.Umanistul daruit ideii de pace , increzator in capacitatea ratiunii de a impune in lume conditia fireasca a intelegerii , considera intalnirea ca pe o implinire si un inceput de bun augur pentru viitorul lumii.Ceea nu va fi asa si va fi asa. Este , intr-adevar , un inceput , se confirma , s-ar putea spune , posibilitatea ,dar cat mai ramane pana la infaptuire .Dupa putin timp violentele ,pe care Erasm le detesta ,se vor pravalii din nou asupra lumii,razboaiele isi vor face aparitia ,represiunile vor fi salbatice,in curand si dupa aceea .Rugurile vor fumege si vor arde,oamenii vor fi trecuti prin foc si sabie ,vor fi excomunicate persoane si interzise opere.Nu scapa nici Erasm caruia Sorbona ii condamna 32 propozitii din colocvii(Familiarum Colloquiorum opus),dupa ce mai inainte ,in 1525,o facuse cu Querela pacis(Jeluirea pacii).Dupa moarte,Congregatia indexului ii va trece „la index”,drept eretica ,intreaga opera.Vor veni vremuri grele ,Contrareformaisi va face simtita tragic prezenta ,oameni si institutii isi vor manifesta mai degraba disponibilitatile de brutalitate decat de comunicare ,violenta si nu omenia inscaunandu-se in asa-zisa lume veche,dar nu numai aici.Erasm aflase de moartea ingrozitoare a lui Thomas Munzer,apoi de decapitarea ,manifestare a tiraniei unui om detinator de putere ,a prietenului sau,filosoful si omul integru Thomas Morus.

Multe aratau ca ideile lui Erasm ,chemarea sa la ratiune ,contestarea fanatismului ,intelegerea ,pacea ,nu biruisera ,dar nici ca fusesera infrante.Spiritul lui Erasm ,ideile umaniste ,spiritualitatea sa constructiva au alimentat gandirea nu a unui secol sau doua, ci a tuturor celor care au urmat si toate ca nu numai in secolul al XVI sau al XVII-lea au fost interzise opere ca oameni au platit si ca in societatile bazate pe inegalitate sociala, in care se practica discriminarea, platesc cu viata pentru convingerile lor progresiste, ca violenta se dezlanțuie usor si fanatizmul

retrograd n-a pierit, ideile sale traiesc si nu se poate concepe lumea de maine decat ca o lume in care au biruit ele. Este, de altfel, conditia existentei spetei umane, a omenirii pe glob sau chiar in cosmos.

Se stie ca dupa ce a locuit o vreme la Louvain, apoi la Basel, la Friburg in Breisgau si din nou la Basel, a murit in acest oras la 12 iulie 1536.

Autor: Andrei Laura Elena
Clasa a X-a „F”

Profesor Coordonator: Popescu Corneliu

Cuprins

Pg. 2-16 Viata lui Erasmus din Rotterdam

Bibliografie

1. 100 de personalitati din toate timpurile care au influentat evolutia omenirii
de Michael.H.Hart
2. Titani ai Renasterii
de Virgil Bradateanu